

Søren Christian Sørensen

Rugholm

Erindringer

1944

Indholdsfortegnelse

Mine forældre	2
Mine første arbejdspladser	2
Den første rejse til Amerika	4
Den anden rejse til Amerika	5
Soldat i Amerika	6
Bryllup i Danmark	7
Overtagelsen af Rugholm	7
Mine tillidsposter	8
Mine bedste minder	8
Kirkelivet i Tårs	9
Min deltagelse i det offentlige liv i Tårs	9
Forsikringsagent	10
Mit virke for Andelsbevægelsen	11
Mit syn på politik	11
Efterskrift	12
Redaktørens bemærkning	12
Mindeord ved Søren Rugholms død	12

Den 3. januar 1944

Tak for bogen, som du gav mig, lille Inger, i julegave 1943. Jeg vil så prøve på at give nogle oplysninger om de spørgsmål, som du har stillet op.

Mine forældre

Min fader, Peter Sørensen, var født på Ugiltgård i Ugilt Sogn den 15. september 1833. Han havde 11 søskende, 7 brødre og 4 søstre. Tre af brødrene var med i krigen 1848, ingen af dem blev dræbt, en blev såret.

Min moder var født i Sønder Graum i Tårs Sogn den 3. april 1835. Hun havde 2 søskende, en broder og en søster. Hendes broder læste til lærer, men han døde inden han fik eksamen. Søsteren var gift med en smed, der havde en lille landejendom i Tranget i Tårs Sogn, som han drev ved siden af håndværket. De havde mange børn. Den ældste datter overtog barndomshjemmet efter faderens død. Jeg har hele tiden holdt forbindelsen ved lige med hende, som havde hjemmet, derimod har jeg ikke haft noget med de andre søskende at gøre, da de var tilsluttet Indre Mission, og dem har jeg aldrig haft noget til overs for.

Da min fader og moder var blevet gift, købte de gården Rugholm, som var på 40 tønder land, 30 tønder land var let sandmuldet jord, 10 tønder land var hede og uopdyrket kærjord. Besætningen var 2 heste og 4 køer, men på grund af det lille avl var de 2 køer mest ude på foder om vinteren.

Deres indtægt bestod mest af at sælge tørv, som de lod grave om sommeren, og de kørte til Hjørring om vinteren med dem. Det var noget besværligt, for på den tid var vejen ikke gruset, før de kom til Sæbyvejen, så det ene læs skulle altid køres derop, før han kunne koble vognene sammen, og som du ved, var der en halv mil til Sæbyvejen, så det var en drøj tur, og betalingen var ikke stor, 3 kroner pr. tusind, så det gav kun 12 kroner for en tur, men pengene var mere værd end nu. En hel flaske brændevin kostede dengang 21 ører, og andre varer i samme forhold.

Der var to bygninger, en lade og et stuehus. Laden lå i nordre side. I østre ende af laden var der hestestald, kostald, svinestald og fåresti, i vestre ende vognport og tørverum. Brønden var nede ved vejen nord for gården, cirka 75 meter derfra, så det var et stort arbejde at hente vand, både til kreaturer, vask og husholdning.

Stuehuset lå i sydsiden. Der var 3 stuer, to små værelser, køkken, spisekammer og bryggers. Den ene stue blev benyttet som soveværelse, den lå mod syd. Den anden mod nord var spisestue. Der var faste træbænke langs ydersiden. Den 3. stue, storstuen, var lejet ud til kommunen og den blev brugt til skolestue. Der var dengang ingen skole i Græsdal. Syd for stuehuset var der en lille have med et stendige rundt om. I midten to rækker stikkelsbærbuske, køkkenurter på den ene side, blomster på den anden, morgenfruer og valmuer. Langs sydsiden af stuehuset var der malurt, som blev brugt til det hjemmebryggede øl. Lidt syd for haven var der en stor høj. Deroppe legede vi tit, mest med at bygge huse i sandet. Heste, køer og får og svin var sten af forskellig størrelse.

Jeg erindrer om mine forældre, at vi havde en god og kærlig moder og en hård og streng fader, som jævnligt bankede os, men måske var vi også nogle uartige unger. Dengang var klø jo et godt opdragelsesmiddel. Nu er folk blevet mere kloge og humane over for deres børn. Lyse minder har jeg ikke fra mit barndomshjem.

Vi har været 9 søskende, 4 drenge og 5 piger.

Mine første arbejdspladser

Jeg var den ældste af drengene og kom ud at tjene som hyrde, da jeg var 9 år. Jeg skulle have 6 kroner i løn for sommeren. Jeg havde det meget godt der, de var vældig flinke folk, og vi fik en god føde, meget bedre end jeg var vant til hjemmefra, men jeg havde meget at bestille, skulle passe 6 køer, 4 får og nogle gæs og desforuden skulle jeg hjælpe til med at rejse og skrue tørv. Jeg kom så hjem til november og var hjemme til jul.

Så kom jeg ud at tjene på en gård, Vester Ajstrup, i Ugilt Sogn, som ejedes af min fætter. Det var hans barndomshjem, som hans forældre havde afstået til ham, og de var nu på aftægt hos ham. Han havde en ualmindelig sød og god kone. Min fætter var det mest modbydelige menneske mod den unge kone. Det bevirkede, at hun løb fra manden tre gange.

Det, jeg der gennemgik af lidelser i de 6 ½ år, jeg var der, lader sig ikke beskrive. Jeg kom næsten aldrig i skole, da skolemulkten kun var 3 øre om dagen. Vi kom op klokken 4 morgen og kom aldrig i seng før klokken 10 aften. Fra maj til november tog de mine strømper og træsko fra mig, så jeg altid måtte gå barbenet. Jeg fik en meget dårlig føde. Brødet var muggent. Prygl fik jeg flere gange om dagen. Jeg blev så forhærdet, til tider så rasende, at jeg ikke vidste, hvad jeg gjorde. Jeg husker en aften, jeg fik blåsur mælk og muggent brød til nadver, at jeg nægtede at spise det. Han trak mig ud på gulvet og gennembankede mig med et kotøjr. Da han holdt op, var jeg så vild, at jeg sprang ud i køkkenet, greb en stor slagterkniv og ville have myrdet ham, men han sprang ind i soveværelset og låste døren. Jeg stod vagt udenfor en hel time. Da åbnede den unge kone døren på klem og sagde: "Kan du nu gå i seng, bette Søren, så skal jeg komme ind med et stykke kage til dig."

En gang løb jeg derfra. Det var om julen. Jeg havde været alene hjemme i 2 dage, mens de alle fire havde været til bryllup med konens søster. Da de kom hjem, og jeg hjalp dem med at spænde fra, faldt en af skaglerne på jorden. Så fik jeg en mægtig lussing. Jeg synes, at det var så uretfærdigt. Jeg havde ventet at blive rost, fordi jeg havde passet alting så godt. Da de var gået i seng, pakkede jeg en lille bylt og travede de ¾ mil hjem, men det havde ikke meget for, for fader tog sit nye tøj på, og så måtte jeg straks gå tilbage med fader ved min side. Han ville ikke engang bære min pakke. Moder ville have givet mig noget at spise, men det måtte hun ikke. Jeg bar nag til min fader i lange tider efter dette. Mange gange i den tid jeg var der, bragte de mig til fortvivlelse. Den sidste sommer ville jeg have lov til at tage hjem til begravelse. Jeg havde 2 søskende, som var døde med et par dages mellemrum, men det fik jeg ikke lov til.¹ Da jeg i forvejen var meget nedbrudt over, at mine søskende, som jeg holdt meget af, var døde, blev jeg så afsindig, at jeg slog alle vinduer i stuehuset i stykker og gennemtæskede den gamle mand og hans kone med mine træsko. Så blev fader hentet, og det blev bestemt, at jeg skulle flytte til november. Når jeg skal betegne den tid, jeg var der, kan jeg gøre det ved at kalde den som "6 ½ år i helvede". Det nytter ikke at beskrive yderligere den tid, jeg var der, da ingen nulevende mennesker kan forestille sig de lidelse, jeg gennemgik, ikke engang Sabroes børnemishandlingsager kan veje op med det. Jeg kan ikke lade være at hade de mennesker, men de fik deres straf gennem deres børn: En datter blev sindssyg, og deres to sønner blev til vrag og ødelagde alt, hvad deres forældre ved deres gerrighed havde fået skrabet sammen.

Den 1. november 1884 fik jeg plads i Øster Vogdrup. Jeg var fæstet for et år og skulle have 100 kroner i løn. Der havde jeg det godt. Manden var meget flink. Vi fik en god kost og blev ikke overanstrengt med arbejde. Jeg begik en stor dumhed, at jeg fæstede mig til Store Harpsø en søndag, da min medtjener og jeg var deroppe til gymnastik. Et par dage efter spurgte Kristen Vogdrup mig, om jeg ville blive der. Han ville gerne beholde mig. Jeg måtte desværre sige, at jeg var fæstet til Store Harpsø.

Det var et meget dårligt bytte, jeg gjorde. Manden var flink, men det var en væmmelig kælling. Vi fik en elendig føde. Til morgenmad hjemmesaltet sild, bar rugbrød og mælk. Hen ad foråret var silden blevet harsk. Pinsemorgen havde vi ventet at skulle være fri for dem. Vi blev meget forarget over, at vi ikke skulle have noget bedre. Vi klagede så til manden, og vi fik det svar, at vi kunne rejse, hvis vi ikke var tilfredse. Vi gik så ud i karlekammeret og pakkede vores tøj. Da manden så, at vi gjorde alvor af hans tilbud, bød han os hver 10 kroner ekstra i løn. Det gik vi med på den betingelse, at vi ikke oftere ville have de harske sild. Det gik han så ind på, og vi blev da der til november.

Jeg flyttede derfra til Øster Bøjet. Da jeg var derude for at blive fæstet, sagde manden: "Ja, jeg ved så ikke, om vi to herrer kan forliges. Sidste år har jeg haft 12 karle, men har været alene de 8 måneder". Jeg svarede: "Ja, det lyder ikke så godt, men mon ikke nok, det skal gå?" Til at begynde med gik det helt

¹ Dusine Sophie Sørensen døde den 28. maj 1885, 5 år gammel, og Peter Ottinus Sørensen døde den 17. juni 1885, 10 år gammel.

godt, men så en morgen jeg stod og striglede hestene, hørte jeg skrig inde fra kostalden. Det var hyrde-drengen, han var ved at banke, og da jeg fra min barndom havde bestemt, at jeg ikke ville se et barn blive mishandlet, gik jeg hen i døren til kostalden og sagde til ham, at hvis han ikke holdt op med at slå drengen, så skulle han få med voksne folk at bestille.

Før jeg tiltrådte pladsen, havde jeg fået at vide, at han var en stor bølle, så jeg havde forberedt mig på, at han ikke skulle få held til at banke mig. Så jeg havde fået en blytamp lavet, som jeg gik med. En dag forsøgte han at overfalde mig. Jeg gav han så en i hovedet med den. Han styrtede til jorden. Efter den tid forsøgte han aldrig at komme i slagsmål med mig. En forårsdag, da vi var ved at køre gødning, gik han ind i stuehuset. Kort efter kom konen løbende ud, og han var efter hende. Jeg hørte hende skri-ge ude i haven. Jeg løb derhen og hvilket syn mødte mig. Han sad på knæ ved siden af hende og tæskede løs på hende. Jeg sprang til, greb ham i hans lange hår og rev ham fra hende. Jeg gav ham nogle virkelig gode klø. Han tilbød mig så, at han ville betale mig min løn til dato og 5 kroner ekstra, hvis jeg ville rejse. Jeg svarede, at jeg aldrig før var kommet af min plads, og jeg agtede at blive der i den tid, jeg var fæstet. Men hen på sommeren blev forholdene så spændt, at min gode ven Mads Larsen rådede mig til at rejse, da han var bange for, at jeg skulle forløbe mig. Han vidste hvor hidsig, jeg kunne blive. En søn-dag morgen sagde jeg, at det var nok bedst, at jeg rejste. Han betalte mig min løn og sagde: "Gudskelov, at jeg kan blive fri for dig."

Jeg tog en plads på Oustrupgård i Jerslev sogn som forkarl. Jeg skulle have 75 kroner for 3 måneder. Manden og konen var gamle og svagelige, og de havde en voksen datter hjemme til at føre hushold-ningen. De var alle tre meget flinke mennesker. De ville gerne have beholdt mig, men nu havde jeg fået nok af at tjene som karl, da det ikke førte til noget. Så besluttede jeg at udvandre til Amerika. Jeg tog hjem til november og gik på dagleje på en nabogård, Vosholt, og fik 25 øre om dagen.

Den første rejse til Amerika

Den 7. marts 1888 rejste jeg til Amerika. Det var hårdt at tage afsked med mine forældre og søskende. Særlig kneb det for mig at sige farvel til min gode moder. Fader fulgte mig til Frederikshavn, hvor jeg kom med en kreaturdamper til Ny Cale i England. Vi havde en hård storm over Nordsøen, men jeg blev ikke søsyg. Efter tre dages hård sejlads gik vi i land i England. Det var midt om natten. Næste morgen kom jeg med toget til Liverpool. Det var en meget spændende tur. Der var så meget nyt for mig at se. Vi kørte gennem mange lange tunneler. Jeg var i Liverpool tre dage, inden jeg kom på den store udvandrerdamper, der hed Waterloo. Vi var 2500 emigranter, hvoraf de fleste var italienere og polakker. Vi var 300 sjæle i et stort rum nede i lasten. Der var tre køjer over hinanden. Der var mange søsyge, som kastede op, så der var en forfærdelig stank. Det allerværste var, da vi havde en tredages storm. Den elendige suppe, som vi fik, blev hejst ned gennem luftventilerne. Nogle matroser øste op i vores tintallerkener. Den 11. april 1888 gik vi i land i Boston i Amerika. Det havde været en hård tur, men naturligvis kunne vi heller ikke forlange ret megen luksus, da billetten kun kostede 60 kroner for hele turen. Jeg kørte med toget fra Boston til Penyan, som lå 400 engelske mil inde i landet, og hvor der skulle være mange danskere, efter hvad jeg havde hørt hjemme.

Vi ankom der klokken 10 om formiddagen. Jeg lod min kuffert stå på stationen og gav mig på vandring ud ad landevejen. Da jeg havde gået en halv time, kom jeg til en smuk gård, som lå lige op ad lande-vejen. Jeg tænkte: "Her ligger din middagsmad." Jeg gik derind og bankede på døren. En ældre dame kom og lukkede op. Jeg sagde goddag og gjorde tegn med hånden op til munden, at jeg gerne ville have noget at spise, og det forstod hun. Jeg kom ind og blev anbragt på en stol, og så blev der sat et fad æb-ler på bordet. Efter at jeg havde spist en 3-4 stykker, var den værste sult stillet. Jeg rejste mig og ville gå, men så gjorde hun tegn til, at jeg skulle vente. Jeg tænkte ved mig selv: "Det er da en flink kone. Hun vil nok give mig middagsmad." Jeg sad og så, hvorledes hun arbejdede. Da jeg havde siddet der om-kring en halv time, kom folkene hjem fra marken. Hun åbnede døren, og straks kom der en stor rød-skægget mand ind og sagde goddag. Aldrig har et goddag klinget så godt i mine øren. Jeg blev så ind-budt til at spise til middag. Niels, som manden hed, spurgte mig så, om jeg ville have plads der. De manglede en karl. Det ville jeg naturligvis gerne og blev fæstet for 15 dollars om måneden plus 5 dollars på betingelser. Manden var omkring 60 år, var ugift, havde en broderdatter til husbestyrerinde. Hun var cirka 40 år. Det var hende, der tog imod mig. De var begge meget religiøse. Hver gang vi gik til bords,

faldt de på knæ ved deres stol, og manden bad en bordbøn. De var begge to ualmindelig rare mennesker, som jeg kom til at holde meget af. Da jeg havde været der i en måned, betalte manden mig 20 dollars og sagde, at hvis jeg blev ved med at være lige så flink, skulle jeg have 25 dollars om måneden. Det var jeg meget glad for, og jeg gjorde mig umage for at gøre mig fortjent til den løn. Jeg var der i 8 måneder, så skulle jeg rejse. Om vinteren har farmerne ikke mere end en karl, og da den anden karl havde været der i mange år, blev det mig, der måtte flytte. Da jeg rejste, gav manden mig 10 dollars ekstra, og pigen gav mig et smukt sæt undertøj.

Jeg fik plads på en anden farm i nærheden. Familien bestod af mand og kone, to børn og en pige på 14 år, en husassistent. Manden var meget flink, derimod var konen ikke rar. Børnene var meget uartige og skrækkelig forkælede. Husassistenten var meget grim og rødhåret. Hun prøvede på at spille kærester med mig, men da jeg ikke ville have noget med hende at gøre, gjorde hun alt muligt for at få konen til at tro, at jeg var på nakken af hende. Det lykkedes hende en tid, men da manden opdagede, at hun løj om mig og desuden havde misbrugt drengen, blev hun jaget bort. Jeg var der om vinteren, fik ingen løn, kun kost og logi, men det var da bedre end at gå ledig.

Om foråret kom mine brødre derover. Det var en aftale, da jeg rejste. Jeg havde sendt dem penge til billetten. De kom begge til at arbejde på farmen i nærheden af, hvor jeg var, og vi havde det meget rart. Hen på sommeren kom Margrethe, Kristians kærester, derover og fik plads som husassistent på en farm. Om efteråret blev de gift. Vi arbejdede begge to ved banen. De havde lejet en lille lejlighed, og vi var tre danskere, som var i pension hos dem. Vi havde det hyggeligt om aftenen, vi dansede og spillede danske sange og salmer. Hen i november fik jeg besked om, at de ikke mere havde brug for mig. Næste aften gik jeg ind på banegården og så efter, om der gik et godstog derfra. Når man var arbejdsløs, havde man ikke råd til at rejse med passagertog. Da der holdt et tog, som skulle afgang derfra om en times tid, krøb jeg ind i en lukket godsvogn. Jeg var faldet i søvn, og om morgenen da jeg vågnede og så ud, var vognen koblet fra og stod udenfor en stor fabrik. Efter at jeg havde børstet det værste snavs af mig, gik jeg ind på fabrikken. Det var Amerikas største glasfabrik. Efter meget besvær og møjsommelighed fandt jeg kontoret. Der sad en tyk mand med briller. Jeg spurgte, om jeg kunne få arbejde. Han ville vide, om jeg før havde arbejdet på en glasfabrik, hvilket jeg måtte benægte. "Du kan møde i morgen tidlig ved arbejdstids begyndelse, så finder vi vel nok noget arbejde til dig." Glad var jeg, og næste dag blev jeg sat til at tage det tiloversblevne glas fra pusterørene. Jeg fik en dollar og 25 cent om dagen. Efter cirka to måneders forløb kom jeg til at tage glas af potterne og fik to dollars om dagen. En dag gik jeg ind på kontoret og spurgte, om min broder kunne få arbejde, og det kunne han nok. Jeg skrev straks til ham og rådede ham til at komme. Han skrev, han kom og bad mig om at leje en lejlighed til ham, hvilket jeg gjorde. Da foråret kom, bestemte vi, at de skulle bygge deres eget hus. Vi udførte det meste arbejde i vores fritid og havde en snedker til at udføre snedkerarbejdet. Hen på sommeren var huset færdigt til indflytning. Vi var seks danske, som kom i pension hos dem. Margrethe var dengang en rask kone, som kunne overkomme meget arbejde. Vi betalte tre dollars om ugen og ekstra for vask. Jeg arbejdede der i 1 ½ år, så bestemte broder Ludvig og jeg, at vi ville hjem en tur og se, hvordan de havde det. Vi kom med en tysk damper, som gik til Hamborg. Turen over Atlanterhavet var det meste af tiden stormfuld. Men ingen af os var søsyge. Vi rejste på 2. klasse. Vi kom hjem i februar måned. Jeg tror ikke vores forældre havde megen glæde af vores hjemkomst, for vi var blevet noget sjovertagte og tog os jævnlig et stort bæger.

Den anden rejse til Amerika

Vi rejste tilbage i april måned. Vi rejste over Hamborg, kom med en stor ny damper. Hvor var det en dejlig tur. Havet lå spejlblank på hele turen. Vi havde et fint orkester, som spillede to timer hver aften, og vi dansede på dækket. Jeg fik mig en god ven, en sønderjysk pige, som hed Margrethe Ratmeyer. Hun skulle til Californien, havde en broder derovre. Vi vekslede breve sammen og fortalte hinanden, hvordan vi havde det, men efterhånden hørte det op.

Da vi kom tilbage til Corning, troede vi, at vi kunne få vores gamle arbejde igen, men det kunne vi ikke, vores pladser var besat. Jeg tog så fribillet med et godstog til Pennsylvania og fik arbejde der på et savskæreri. Jeg fik tre dollars om dagen og var der i to måneder og havde ikke så lidt overarbejde. Jeg tog

så tilbage til Corning og kom ind på min gamle plads igen. Jeg tjente mange penge, men brugte også mange.

En dag i november fik vi besked om, at fabrikken standsede. Vi var noget over 5.000 mand, som blev arbejdsløse. Grunden var, at vi havde haft præsidentvalg, og det var gået fabrikssejeren imod, og så ville han straffe arbejderne ved at gøre dem arbejdsløse.

Dagen efter tog jeg ud til en farmer og fik arbejde, men den plads blev ikke af lang varighed, for da jeg havde arbejdet i to timer, sagde manden: "Kom med hjem og få din betaling, for jeg kan se, at du ikke kan tjene føden ved det her." Og det havde han måske ret i.

Et par dage efter tog jeg op til en by, der hedder Rochester i staten New York. De var der ved at anlægge et stort vandværk, der var blevet en tunnel på 30 engelske mil. Jeg fik et godt arbejde, der bestod i at sortere mursten, og det var godt betalt. Da der ikke fandtes et eneste logi, sov jeg de to første nætter i en lade. Den næste dag fik jeg dog lovning på et værelse, om man kan kalde det sådan. Vi var 12, der sov i samme værelse. Der stod 6 senge på hver side, en smal gang imellem rækkerne af senge. Vi måtte springe i sengen fra fodenden, men det var ikke det værste. Det værste var, at de var alle børster, som kom fulde hjem hver aften. Jeg blev der ikke mere end 14 dage, så rejste jeg tilbage. Vi var 6 danskere, som gravede os en hule, som vi boede i. Vi antog den ene til at være kok, og han skulle sørge for indkøb. Han hed Martin Nielsen og var fra Svendborg. Men de penge, han skulle købe for, drak han op. Det var altså en dårlig forretning. Så brød vi op. Vi havde prøvet at leve på feltfod.

Soldat i Amerika

Den 7. december rejste vi fire til en by, som hed Elmira i staten New York, hvor der var kontor, der hvervede til soldatertjeneste. De tre af os blev efter lægeundersøgelse erklæret tjenestedygtige og indrullet i 31. regimet, som var stationeret på et fort ved Niagara vandfaldet. Vi gik på rekrutskolen i to måneder. Derefter blev vi overført til kompagniet. Vi havde megen frihed, og vi gik lange ture i den smukke omegn, der var så frugtbar. De avlede alle slags træfrugt, ferskner, vindruer og jordbær.

I oktober året efter blev vi forflyttet til Plattsburgh i staten New York. Der var blevet anlagt en stor ny garnison. Da vi havde meget fritid, påtog jeg mig at passe tre centralfyre i tre officersboliger. Jeg fik 10 dollars om måneden for hver. Det var en god ekstra skilling. Den ene af officererne havde en datter, som jeg blev gode venner med. Efterhånden udviklede det sig til kærlighed. Men det måtte holdes hemmeligt, da vi vidste, at hendes fader straks ville forbyde os at komme sammen, hvis han fik noget at vide. Da der var gået et år, blev hun syg og døde efter tre måneders sygeleje. Det var et hårdt slag for mig, og jeg gik i lang tid og sørgede. Men efter nogen tid kom jeg til at tænke på, at det måske var bedst som det gik, da jeg vidste, at hendes strenge fader aldrig havde givet sit minde til, at hans datter blev gift med en almindelig soldat. Han var tysk af fødsel og en meget streng og hård officer.

Det mest spændende jeg havde i min soldatertid, var om efteråret, når vi var ude på manøvrer. Den første tur var den længste og mest interessante. Vi havde et ekstratog, som kørte med os. Hver dag holdt vi et eller andet sted. Vi stod ud, opslog vores små telte, som vi kaldte hundetelte. Vi blev sendt ud i alle retninger for at se terrænforholdene. Når vi kom tilbage, skulle vi aflægge rapport til officererne, om hvad vi havde opdaget, der kunne tjene til sikkerhed i tilfælde af krig. Officererne, som kendte alting i forvejen, morede sig vist mange gange over, hvad vi fortalte.

Den tur varede i 60 dage. Vi rejste igennem de fleste af staterne fra øst til vest. Det var meget interessant. Jeg fik et levende indtryk af, hvor storslået det store land er med sine store floder og store skove med ældgamle kæmpestammer, med de store bjerge med sne og is på toppen, med de frugtbare dale med vidtstrakte prærier. Selv om turen var meget anstrengende, så vil jeg nødtig have undværet den.

Den næste tur var hverken så interessant og lærerig som den første. Den gik til fods op igennem to af de nordøstligste stater. Vi kom igennem mange smukke egne. Jeg husker en søndag, hvor vi var nogle stykker, som prøvede at bestige et bjerg, men da vi havde gået et par timer, opgav vi, da det så ud til, at vi havde lige så langt til toppen. Vores daglige march var mest på 20 engelske mil med fuld oppakning, som vejede 60 danske pund. Men engang kom vi til en by, hvor vi skulle holde rast, kom byens embedsmænd ikke ud for at tage imod os, og derover blev kommandanten så fornærmet, at han straks gav

ordre til at fortsætte til den næste plads. Der var mange på den tur, som faldt fra og måtte op at køre i ambulance. Du kan tro, at vi var glade, da vi kom hjem til vores hyggelige kaserne og vores gode senge efter at vi i to måneder havde ligget i teste med et tæppe under os og et tæppe over os og vores tornyster til hovedpude.

Den tredje og sidste tur var kun på 30 dage. Vi kom til en lejr, hvor der var 10.000 frivillige soldater. Det er folk, som har ladet sig hverve for 30 dage om året for at få en uddannelse. Da hver af os menige soldater ved den faste hær var underofficerer og nogle af os officerer. Den titel vi fik, blev vi gerne ved med at beholde blandt kammeraterne, når vi vendte tilbage. Jeg blev efter den tid kaldt oberst Sørensen. De 30 dage gik forholdsvis hurtigt. Tre måneder efter rejste jeg til Danmark.

Bryllup i Danmark

Jeg tog med en dansk damper, som skulle til Danmark til julen, men på grund af hård storm kom vi først hjem ved nytårstid. Der var megen søsyge. Der var en pige fra Århus, som var søsyg hele vejen over. Da vi gik i land i Frederikshavn, var hun så dårlig, at hun næsten ikke kunne gå. Jeg hjalp hende op på banegården og fik hende ind i toget. Hun lovede at skrive og lade mig vide, hvordan hun kom hjem, men jeg hørte aldrig mere.

Den første familie jeg besøgte efter hjemkomsten var Øster Vogdrup. De havde en tjenestepige, som hed Oline Kristine Kathrine Jensen. Hun var fra Frederikshavn. Første gang jeg så hende, blev jeg straks forelsket i hende. Hen på sommeren friede jeg til hende, men fik en kurv. Året efter flyttede hun til Skudsig og blev forlovet med en karl på gården der. Hun var der et år, rejste så til Bangsbo. En dag jeg var i Frederikshavn for at besøge en gammel soldaterkammerat, mødte jeg Olines broder på gaden. Han fortalte mig, at det var gået forbi med hende og kæresten. Han sagde, om jeg ikke ville ud at besøge hende, hvilket jeg gjorde med den bagtanke, at jeg muligvis kunne komme til at gentage mit frieri, men det blev der ikke noget af. Et par dage efter skrev jeg et frieribrev til hende, men fik ingen svar. Den 1. maj rejste hun til Roskilde og nogen tid derefter, fik jeg brev fra hende, at hvis jeg ikke havde forandret mening, ville hun nok blive min kone. Som det forelskede fjols jeg var, skrev jeg straks, at jeg med glæde tog hende. Nogen tid efter tog jeg til Roskilde og besøgte hende. Det blev bestemt, at hun skulle rejse hjem til august, og vi holdt bryllup den 29. august. Så var mine lyse ungarledage forbi, og jeg gik ind til mere ansvarsfulde dage.

Overtagelsen af Rugholm

Da jeg overtog Rugholm i 1897, var der en besætning på 2 heste og 4 køer, en kalv og 2 får. Ejendommen, både mark og bygninger, var meget forsømt. Den første vinter brød jeg havediget ned, og slog det i skærver, ryddede stikkelsbærbuskene og få piletræer og planerede et stykke jord, som skulle udlægges til have. Om foråret begyndte jeg at kultivere kæret. Jeg havde en mand til at skære tuerne over, og havde to mand hele sommeren til at dræne. Det var et stort arbejde, og det kostede mange penge, men jeg var klar over, at hvis jeg skulle få noget ud af gården, måtte jeg have det i brug for at komme til at avle noget, så at der kunne tilføres den tørre mark mere gødning. De to første år merglede jeg 12 tønder land. Den anden sommer byggede jeg en ny kostald. Efter at vi var blevet gift, gik vi straks i gang med at anlægge den store have, som I jo kender. Da det var meget dårlig jord, måtte vi tilføre hver plante god jord, som vi hentede nede fra kæret. Jeg gravede hullerne og kom gødning og madjord deri. Oline plantede så hver busk og hvert træ med omhu, og vi glædede os over så godt det groede. De første år avlede vi en masse jordbær. Det var et stort arbejde med at holde haven ren og fri for senegræs. Så snart vi havde lidt fri om aftenen, var vi ude at skuffe og luge. Vi sled trofast ved hinandens side både i mark og have, og alt gik fremad de første 12 år. Vi havde da 12 køer, en stor tyr, 2 kvier og nogle kalve. Men så kom verdenskrigen. Vi kunne hverken købe kunstgødning eller kraftfoder, så det gik tilbage. Da krigen hørte op i 1918, havde vi 7 køer. Jeg blev valgt ind i sognerådet i 1913, og det tog jo noget af min arbejdstid. Men det blev først rent galt, da krigen kom. Så havde vi møde to gange hver uge, og jeg kom tit ikke hjem før efter midnat, og da jeg desuden blev valgt ind i Kornnævnet og Kartoffelnævnet og blev formand for Vejudvalget, gav det mig en masse arbejde. Vi skulle for eksempel have anlagt en vej fra Sæsing Station til Ugilt Sogneskel. Det tog meget af min tid, og det kunne ikke undgås, at mange ting blev forsømt derhjemme, selvom Oline og I børn var flinke og stræbsomme. Det var en hård tid

for jer, men for mig var det heller ikke let. Da krigen var forbi, begyndte vi at få besætningen noget op igen. Men det tog tid. Vi flyttede fra Rugholm til Tårs i 1923

Mine tillidsposter

Nu vil jeg fortælle noget om de offentlige bestillinger, jeg har haft i den tid, jeg var i Rugholm og Tårs.

Jeg har været i bestyrelsen for:

Skytteforeningen (formand)

Hesteforsikringsforeningen

Mejeriet

Sygekassen

Hjælpekassen

Sygeplejeforeningen

Forsamlingshuset

Brugsforeningen, formand i 14 år

Fælleslageret, formand i 23 år

Hjørring Amts Plantningsforening

Radikale Venstre Vælgerforening

Revisorforeningen, 6. og 10. kreds

Jeg har været revisor i:

Forskudsforeningen

Hesteforsikringsforeningen

Radiale Venstre Vælgerforening

Elektricitetsværket og Forsamlingshuset

Jeg har været i:

Sognerådet i 8 år

Kornnævnet i 8 år

Kartoffelnævnet

Jordbonitetsmand i 20 år

Maskinsynsmand i 12 år

Repræsentant for FDB i 21 år

Tillidsmand for livsforsikringsselskabet Koldinghus

Tillidsmand for livsforsikringsselskabet Skjold i Tårs Sogn

Inspektør i Livsforsikringsselskabet Danmark

Repræsentant for Vendsyssel Venstreblad

Snefoged i 6 år, men jeg fik løn i kun 3 år

Mine bedste minder

De bedste minder jeg har fra Rugholm er fra den tid, I var små, og I alle tre var hjemme. Det var herlige dage. Jeg mindes, hvor glade I var, når vi om vinteraftenerne legede og dansede Hillilej, og når jeg fortalte bukhistorier for jer. Når bukken gjorde de værste spring, klappede I i jeres små hænder. Til jul, når vi skulle ned til granerne for at finde det smukkeste juletræ, var I alle tre så ivrige. En råbte: "Her er det, vi skal have", men en anden syntes, at hun havde fået øje på et, der var endnu kønnere, men det endte da gerne med, at vi alle blev enige om, hvad for et det skulle være. Men allerbedst var det, når træet blev tændt juleaften, og vi gik rundt om det med jeres små hænder i vores og sang julesalmer. Men det mest spændende var vel nok, når jeres små gaver skulle pakkes ud. Hvor var I da glade, og hvor skinnede jeres blanke øjne som små stjerner. Ja det var som julestjernen fra Betlehem.

Så kom nytårsaften. Så var vi altid ude å sjov. Det var særlig efter, at I var blevet noget større, at I rigtig deltog i det. Kan I huske, når vi var henne ved Lars Peter, brød ind i vognporten, tog hans fjedervogn og kørte den ned i engen, så var han vel nok rasende. Og den gang vi fangede en af Jens Kristians drenge, tog ham med ind, og Ella smurte ham ind i lampeos og kønrøg over hele ansigtet. Det morede I jer længe over.

St. Hans Aften var også en dag, som I så hen til med stor forventning. Hvor var I da ivrige for at få så meget samlet sammen, så det kunne blive et af de største blus. Oline gav æbleskiver, og I dansede rundt om blusset og sang midsommersangen. Oline var altid forsanger. Hun var altid god til at sætte glans over det hele.

Jeg glemmer aldrig, når lille søde Vipsen kom hen i marken til mig med en skrå og en flaske mælk. Ja, sådan er der hundrede af ting, jeg mindes fra, I var små, og som jeg nu glæder mig over at have oplevet. Den mest spændende tid var dengang, I læste og skulle op til eksamen. Da gik vi altid i sådan en spænding og ventede på brev for at høre, hvordan I havde klaret jer, og så når brevet kom, og I kunne meddele os, at I havde klaret jer fint og fået store karakterer, så følte vi os så glade og stolte over, at I var så flittige og dygtige.

Ja, det var herlige dage, som jeg nødig ville have undværet. Ja, det meste af det, jeg oplevede i de 25 år, jeg var på Rugholm, glæder jeg mig over, selvom der også har været mørke stunder.

Gid der aldrig havde været spiritus til, så havde mit liv vel formet sig anderledes og bedre, men det nytter ikke at sørge over spildte dage. De kan ikke laves om, selvom jeg gerne ville. Det, der glæder mig allermost er, at I tre søde piger aldrig en eneste gang har bragt mig sorg, kun glæde, lige fra I blev født.

Kirkelivet i Tårs

Der var en tid, da jeg var meget optaget af det grundtvigske kirkeliv. Vi var flittige til at gå til kirke og til grundtvigske møder. Men så kom vi ind i en grundtvigsk læsekreds. Der fik jeg mit syn på kristendom revideret. Der lærte jeg, at det kun var opstyltethed og selvgodhed, det meste af hvad de sagde og gjorde. De syntes altid, at de var bedre end alle andre. De tålte ingen modsigelse. Og da jeg altid har været den slags, der ikke snakker folk efter munden, men selv siger min mening om tingene, som jeg syntes det var rigtigt, kom jeg til tider i stærk strid med dem. Jeg husker en aften, vi var til møde i Hustrup Skole, hvor pastor Nyholm sad og blærede sig over, hvor gode vi danskere var i sammenligning med andre nationer. Jeg tillod mig da at sige, at præsten måtte være nærsynet, hvis han troede på det. Det skulle da være for det, at vi var det mest fordrukne folk i Europa. Han sprang op og sagde: "Jeg skammer mig ved at sidde til bords med dig." Næste gang skulle mødet være i præstegården, og da præsten nok var klar over, at efter hvad der var sket sidst, ville vi selvfølgelig ikke møde, så kom der en personlig indbydelse fra ham, og vi tog imod den. Han var kommet i tanker om, at han havde forløbet sig. Efterhånden blev jeg mere kritisk over for den grundtvigske klike. Da de allerfleste af dem var præstesnobber, og præsterne aldrig har stået i høj kurs hos mig, var jeg tit gal over at se, hvorledes de kunne krybe for præsten og hans kone. I ældre tider var Tårs bekendt for at være det mest kirkesøgende sogn i Vendsyssel, men det var gået stærkt tilbage, efter at vogdrupperne og dissingerne har tabt deres indflydelse på befolkningen. Indre Mission har vist fået meget mere fodfæste nu end de forhen havde, men i det hele taget tror jeg ikke, at der er ret mange i sognet, der er kirkeinteresserede, særlig ikke blandt de unge. Der er nogle gamle, der endnu jævnlig går i kirke. De sidste 10 år har jeg ikke været der. Da jeg gik der, blev jeg de fleste gange gal over det enfoldige sludder, de stod og diskede op med. Jeg synes ikke, der er noget menneske, der tjener sin løn så dårligt som vores præster og biskopper. Det skulle da være vort militær, som jeg betragter som landets mest skadelige personer.

Min deltagelse i det offentlige liv i Tårs

Da jeg kom hjem fra Amerika, meldte jeg mig straks ind i Venstrereformforening. Jeg var i min tidlige ungdom kommet til at interessere mig for politik. Det var dengang de skød på Estrup, og vi fik gendarmer indført. I 1901 fik vi systemskiftet. Kongen måtte udnævne en Venstre regering, da Højre ikke længere kunne danne regering, efter at de havde regeret provisorisk i mange år mod et stort flertal. I september 1901 blev der sendt et opråb i pressen om at sende en takkedeputation til Kongen. Der blev holdt møder landet over. Også i Tårs blev der holdt møde, hvor formanden, Niels P. Houstrup, foreslog, at vi skulle vælge to mænd til at rejse til København sammen med andre venstremænd fra hele landet for at bringe Kongen en folkelig hilsen og tak. Flere havde ordet for at anbefale. For første gang i mit liv forlangte jeg ordet og frarådede at sende nogen fra Tårs. Jeg motiverede det med, at jeg ikke syntes, at vi havde noget at takke for, da forholdene var blevet sådan, at Højre ikke længere kunne danne regering, og jeg syntes, at det var en skamlet på det store Venstre parti at indtage en så ydmygende stilling. Mit forslag om ikke at deltage blev stemt ned, næsten alle stemmer undtagen min. Næste dag udmeldte jeg mig af partiet.

Efter den tid var jeg stadig på krigsfod med Venstre, og jeg fik god lejlighed dertil, da den første lov, vi fik, var 5 millioner kroner til en kanon bevilling. Året før havde Højre forlangt det, men da stemte Venstre imod. På møder bebrejdede jeg Venstre det og sagde, om de ikke kunne se, at Venstre havde svigtet sit program, som lød på nedskæring af alle militærudgifter. Efterhånden blev jeg ikke ene om at bekæmpe Venstre. I 1905 sprængtes Venstre inde på Rigsdagen. Til at begynde med var der fem, der udmeldte sig og dannede sit eget parti, som fik navnet Det radikale Venstre. Vi var nogle i Tårs, der dannede en forening i tilslutning til rigsdagsgruppen. Den første formand var Evenus Green, Rom. Han var forresten en af dem, der var mest ivrig for at sende deputation til kongen, men efter kanon bevillingen var han også en af de første, der sprang fra. Vi havde efterhånden fået et stort medlemstal, og vi mødte altid ved vælgermøderne og tog kampen op mod Venstre, som var i stærkt flertal. Men vi havde

engang imellem held til at vælge ordstyrer, og det blev betragtet som en stor sejr. Jeg husker engang på et stort politisk møde i Vrå, at Niels Bundgaard blev valgt til ordstyrer, men da han ikke havde ventet at blive valgt, var han gået ind ved siden af til barberen, da en mand kom springende og sagde: "Niels, du er valgt. Du må komme med det samme." Han sprang op af stolen. Han havde kun fået skægget af den ene side. Folk morede sig kosteligt over det, særlig vore modstandere, og vi andre kunne heller ikke lade være med at tage os et billigt grin. Der var endda en, der spurgte, om han slap med at betale barberen 5 øre, idet 10 ører var prisen.

Da vi havde krig i Tårs om banespørgsmålet, om vi skulle have den østre eller den vestlige linje, gik bølgene højt. Jeg var stemt for den østlige linje, som skulle gå så nær ind til byen som muligt. Jeg havde påtaget mig at besøge hver eneste familie i Græsdal og Morild skoledistrikter for at samle underskrifter på en adresse for den østlige linje. Jeg havde en god støtte i Oline, som løb hele Morild distrikt igennem og fik over 200 navne på adressen. Den dag, vi havde sogneafstemning, var den mest spændende dag, beboerne har oplevet. Da resultatet forelå ved midnatstid, var der vild begejstring hos os, hvorimod den vestre del af sognet var rasende. Det satte skel mellem beboerne i Tårs og i Hvidsted mange år derefter.

Jeg husker en anden gang, det gik hårdt til. Vi havde fået oprettet en sygeplejeforening. Gårdmændene ville, at sygekassen skulle betale udgifterne. Vi var klar over, hvad også senere viste sig, at det var dem, der ville benytte hende mest. Vi syntes, at det var mere uretfærdigt, at de mange skulle betale for de få store. Vi satte en mægtig agitation i gang blandt sygekassens medlemmer og fik dem til at møde på generalforsamlingen, hvor gårdmændenes forslag blev stemt ned med stort flertal. Da var der flere af de store gårdmænds fruer, som ikke ville hilse på Oline i lang tid, fordi hun havde været en af de allerivrigste til at modarbejde dem.

Fra mit arbejde i Kornnævnet har jeg mange pudsige minder om, hvor gale folk kunne blive. De syntes altid, at vi var for hårde ved dem, og de var så opfindsomme til at snyde sig fra at levere det, de skulle. Når de blev opdaget og kom til at betale bøde, var vi ikke elskede. Det var næsten altid de store og mest velhavende gårdmænd, der søgte at snyde sig fra leveringen.

Jeg havde ofte et værre mas med stenslåerne. De brugte alle midler for at snyde mig. Når de skulle skovle et favn sten op, brugte nogle den trafik, at de først skovlede en jorddyng sammen og skovlede skærverne ovenpå. Men for det meste opdagede jeg det. Andre snød på den måde, at når de skulle slå 1 ½ time skærver, målte de gerne 2 tommer. Kun i enkelte tilfælde lod jeg den slå over, de fik i regelen for lille betaling for arbejdet, så når der ikke ligefrem var sat system i snyderiet, lod jeg det gerne passere uden at foretage noget.

Jeg har også mange morsomme minder fra vores sognerådsmøder. For eksempel når de gamle fordrukne kvindfolk kom og ville have hjælp. Når de ikke kunne få al den hjælp, de forlangte, så slog de i bordet og lynede og tordnede, så det var en gru.

I 1923 solgte vi Rugholm og flyttede til Tårs, byggede et dejligt hus, som kostede 14.000 kroner. I de 19 år, vi boede der skaffede vi os mange gode venner, og nu havde jeg god tid til at ofre mig for andels-sagen, som har været det der har interesseret mig mest.

Forsikringsagent

Den første vinter vi var i Tårs, tegnede jeg forsikringer til forsikringsselskabet Koldinghus. Men det blev ikke til ret meget. Jeg tegnede kun 40.000 kroner, og til sidst gik det helt i stå. Den første sommer arbejdede jeg en del for læge Bugge med havearbejde, og så kalkede jeg huse, skoler og forsamlingshuset. I 1925 blev jeg valgt til maskinsynsmand i Tårs sogn. Det gav meget arbejde, da jeg skulle besøge cirka 300 steder om året. De første 8 år cyklede jeg, men de sidste 4 år kørte jeg i bil. I 1926 kom jeg til at tegne forsikringer for ulykkesforsikringsselskabet Skjold. Jeg har tegnet over 150 forsikringer i sognet. Jeg fik 25 % af præmien for tegning og 10 % for inkassation. Den bestilling havde jeg til 1938, da min overinspektør omkom ved en togulykke. Den nye inspektør ville jeg ikke samarbejde med, han var ikke helt ærlig overfor forsikringstagerne. I 1927 blev jeg ansat som inspektør ved livsforsikringsselskabet Danmark. Mit område var fra Skagen til Randers, og det var særlig brugsforeningerne jeg besøgte. I de 10 år jeg var ved selskabet, tegnede jeg 2 millioner kroner, i gennemsnit 200.000 kroner om året. Det

var helt pænt, men forsikringselskaberne kan aldrig blive mættet, men forlanger det umulige. Da jeg de sidste år ikke kunne tegne mere end 130.000 kroner, ville de sætte min faste gage ned med 50 kroner om måneden. Det ville jeg ikke finde mig i, ikke så meget for pengenes skyld, men mere fordi jeg syntes, at det var en dårlig tak for godt 10 års arbejde. Så var jeg færdig med min forsikringsvirksomhed. Jeg tror nok de 10 års rejseliv er skyld i, at jeg blev så slemt plaget af gigt.

Mit virke for Andelsbevægelsen

I 1920 startede vi Brugsforeningernes Fælleslager. Jeg blev valgt ind i den første bestyrelse. Et halvt år efter blev jeg formand og har været det siden. Vi havde fået et varelager på 400.000 kroner, og da vi i første halvår 1921 fik et prisfald på 45 %, bevirkede det, at vi fik nedsættelse på 85.000 kroner. Det gav et vældigt knæk fra starten, som det tog mange år at få rettet op. Det var ikke rart på generalforsamlingen at skulle aflægge beretning og meddele, at vi havde et stort underskud. Nu er Fælleslageret på rette køl, og de sidste 3 år har det givet et pænt overskud. Regnskabet for 1942 viser 19.000 kroner i overskud, så nu er der ingen besværligheder med at være formand. Det er nu en fornøjelse at aflægge beretning.

I de 21 år jeg var repræsentant for FDB, har jeg oprettet 24 nye brugsforeninger. jeg har holdt foredrag i 94 foreninger i 6. kreds og 5 i 10. kreds. Emne: "Hvorfor er jeg andelsmand?" Fordi jeg ønsker lige ret for høj og lav. Andelsbevægelsen er bygget på et demokratisk og frihedens grundlag med lige ret for proprietæren og daglejeren. Andelsbevægelsen modarbejder truste, karteller og ringdannelser. Vi har så mange eksempler på, hvorledes disse ved nogle få kapitalister slutter sig sammen i et aktieselskab og på den måde kan fastsætte priser så høje, at de rigtig kan udnytte forbrugerne. Vi har eksempler nok, cementringen, tobaksringen, margarinetrusten, tændstiktrusten og mange andre. Når vi nu ved, at andelsbevægelsen bekæmper disse snyltere på samfundet, så forstår jeg ikke, at alle mennesker ikke er andelsinteresserede. Men det går også mere op for folk, at det er den rette vej, da nu 46 % af befolkningen er tilsluttet brugsforeningerne.

Mit syn på politik

Afskaffelse af al tvungen militærtjeneste

Afskaffelse af alle toldskrænker

Afskaffelse af alle indirekte skatter

Ophævelse af Landstinget

Ophævelse af statskirken

Valgretsaldere nedsættes til 21 år

Enhver mand og kvinde, der uden lovlige grund forsømmer at afgive deres stemme, skal fratages deres stemmeret i 5 år

Ingen kan miste sin stemmeret på grund af fattigdom.

En fornuftig jordudstyknings kontrol af stat og kommune, som skal påse, at det ikke bliver den dårligste jord, som husmandslodderne kommer til at bestå af

Lige ret for mand og kvinde til alle embeder

Samme løn for samme arbejde

Alle trustdannelser afskaffes ved lov

Et mere effektivt børneværn, der ikke alene har ret, men også pligt til at påse, at ingen børn bliver mishandlet eller på nogen måde lider nød

Afskaffelse af skat på veksler, da det altid er de dårligst stillede, der er tvunget til at skaffe sig driftsmidler på den måde

Skarpere kontrol med al handel med spiritus

Drikkepenge af enhver form afskaffes

Efterskrift

Den 14. november 1970

Som det fremgår af indledningen til min svigerfar, Søren Rugholms erindringer, er de nedskrevet efter opfordring af hans yngste datter, "lille Inger", som han kalder hende. Inger havde nedskrevet et forslag til en indholdsfortegnelse med fjorten punkter, emner. Det vides ikke, hvorfor de to sidste emner, "Storre mænd og kvinder på min vej" og "Min sociale indstilling", ikke er kommet med. Disse emner er i øvrigt i hvert fald delvis berørt i det nedskrevne. Søren Rugholm begyndte at skrive sine erindringer den 3. januar 1944, hvornår de er afsluttet vides ikke, måske har sygdom medvirket til, at de synes at være sluttet noget brat.

Søren Rugholm døde den 5. januar 1946. Nærmere om ham kan læses i mine "Erindringer" side 63 - 64. Side 19 i dette skrift har jeg afskrevet den mindeartikel, som jeg skrev i det radikale "Vendsyssel Venstreblad" i Hjørring den 8. januar 1946 i anledning af min svigerfars død.

Søren Rugholms Erindringer, som de foreligger her, er afskrevet efter min svigerinde, Eva Adreasens afskrift af originalen, som findes hos min anden svigerinde, "lille Inger", Inger Rugholm Munster, Helmsvej 6, Bagsværd.

Otto Mathiasen, Nylandsvej 104, Silkeborg

Redaktørens bemærkning

Århus, maj 2001.

Lokalhistorisk forening for Tårs og Omegn har udlånt et eksemplar til afskrift.

Olines broders sønnesøn Frode Engbæk

Mindeord ved Søren Rugholms død

I det sidste brev, som Søren Rugholm har skrevet til os, i Lysbro skole, dateret den 26. december 1945, slutter han: "Jeg er så træt og skriver derfor ikke mere i dag." Træt, ja - der kommer en dag, da selv de stærkeste ege bøjes og falder for livets barske vinde.

Søren Rugholm var en af de stærke mænd, dybt rodfæstet i Vendsyssels jord, i sit lange liv ledet af store idealer, som han på forskellige områder nåede at få virkeliggjort, som måske få har nået det.

Langt ud over landsdelens grænser, stort set over hele landet, kendes Søren Rugholm som den ivrigste talsmand for andelssagen. Han var så ivrig for denne sag, at arbejdet dermed var en bestanddel af hans liv. Som repræsentant for Brugsforeningerne, som formand for Brugsforeningernes Fælleslager i Hjørring og på flere andre områder har han fået lykke til at sætte spor, der vil stå langt ud i fremtiden. Lige til det sidste stod han i det praktiske arbejde, gjorde sine ture fra Frederikshavn til Hjørring for at se, hvordan det stod til med hans kære Fælleslager, hans hjertebarn, skønt det var ham umuligt at gå de få skridt fra Banegården til Springvandspladsen.

I det hele taget var det typisk for Søren Rugholm, at han var den stærkt interesserede samfundsborger. Det gav sig udslag deri, at han fra sin tidligste ungdom, til døden standsede hans åndedrag, fulgte det politiske arbejde med en aldrig svigtende interesse. Han fandt tidlig sin plads i Det radikale Venstre. Det var hans faste overbevisning, at samfundet ville blive bedre og menneskene lykkeligere, hvis de radikale ideer blev gennemført i samfundets liv. I et langt liv har han talt partiets sag, ofte kritisk og revsende, tit med stærke ord, hvorved han måske af og til kunne støde mennesker fra sig og forarge, men der er ingen tvivl om, at langt den største part af hans politiske kampfæller, enige med ham eller ikke, længe vil bevare Søren Rugholm i mindet om en mand, der havde sine meningers mod, som aldrig gik på akkord med uretten, og som i sit politiske arbejde stræbte mod høje mål.

Vi som har fulgt Søren Rugholm på nært hold i de senere år ved vel, at han blev noget bitter i sindet ved at følge begivenhederne hjemme og ude. Hans livsmod var ikke så stærkt, hans tro på fremtiden ikke så klippefast som tidligere. Det var krigen, der mærkede ham. Tanken om de to verdenskrige han oplevede, og Danmarks besættelse af en fremmed krigsmagt, greb ham med dyb smerte. Det tyngede

hans sind stærkt, at han var vidne til alle de grusomheder, som mennesker begår mod hverandre. Jeg ved, at også begivenhederne herhjemme efter befrielsen bekymrede ham. Det var sikkert en lykke for ham, at han ikke fik at vide, at den første henrettelse efter befrielsen netop fandt sted på hans dødsdag. Jeg ved, at det ville have smertet ham, han som elskede livet så stærkt.

Ved meddelelsen om min svigerfars død overvældes mit sind af en dyb taknemmelighedsfølelse over for ham, som næst efter min nærmeste familie har været mere for mig end noget andet menneske. Men dette vedrører ikke offentligheden.

Jeg tror, at jeg taler på manges vegne, for hans mange venner og medarbejdere på de mange forskellige områder inden for samfundslivet, når jeg siger, at vi vil ære hans minde i dyb respekt for hans varme samfundssind, hans retfærdigheds- og frihedssind, hans redelighed og hans trofasthed over for menneskelivets højeste idealer.

Lysbro Skole, Silkeborg, den 6. januar 1946.

Otto Mathiasen

Vendsyssel Venstreblad, den 8. januar 1946

